

ĐẠI HỌC THÁI NGUYÊN
TRƯỜNG ĐẠI HỌC NÔNG LÂM

ĐẶNG MINH TƠN

**NGHIÊN CỨU ĐÁNH GIÁ ĐẤT PHỤC VỤ
PHÁT TRIỂN CAM THEO HƯỚNG HÀNG HÓA
VÙNG HÀM YÊN, TỈNH TUYÊN QUANG**

LUẬN ÁN TIẾN SĨ QUẢN LÝ ĐẤT ĐAI

THÁI NGUYÊN - 2018

ĐẠI HỌC THÁI NGUYÊN
TRƯỜNG ĐẠI HỌC NÔNG LÂM

ĐẶNG MINH TƠN

**NGHIÊN CỨU ĐÁNH GIÁ ĐẤT PHỤC VỤ
PHÁT TRIỂN CAM THEO HƯỚNG HÀNG HÓA
VÙNG HÀM YÊN, TỈNH TUYÊN QUANG**

Ngành: Quản lý đất đai
Mã số: 9.85.01.03

LUẬN ÁN TIẾN SĨ QUẢN LÝ ĐẤT ĐAI

Người hướng dẫn khoa học: 1. TS NGUYỄN VĂN TOÀN
2. GS.TS. ĐẶNG VĂN MINH

THÁI NGUYÊN - 2018

LỜI CAM ĐOAN

Tôi xin cam đoan đây là công trình nghiên cứu của riêng tôi, các kết quả nghiên cứu đã được trình bày trong luận án là trung thực, khách quan và chưa từng được ai công bố trên bất kỳ một Tạp chí khoa học nào ở trong và ngoài nước hoặc đã sử dụng trong các luận văn, luận án đề bảo vệ và nhận học vị.

Tôi cũng xin cam đoan rằng mọi sự giúp đỡ cho việc thực hiện luận án đã được cảm ơn, các thông tin trích dẫn trong luận án này đều được chỉ rõ nguồn gốc.

Thái Nguyên, tháng 5 năm 2018

Tác giả luận án

Đặng Minh Tôn

LỜI CẢM ƠN

Hoàn thành luận án này ngoài sự cố gắng của bản thân, tôi đã nhận được sự quan tâm, giúp đỡ và động viên của nhiều tập thể, các nhà khoa học, đồng nghiệp và bạn bè. Nhân dịp này tôi xin được bày tỏ lời cảm ơn đến tập thể các Thầy, Cô giáo Khoa Quản lý Tài nguyên, Bộ phận đào tạo sau Đại học Phòng Quản lý đào tạo, Ban Giám hiệu trường Đại học Nông Lâm Thái Nguyên, Đại học Thái Nguyên đã tạo mọi thuận lợi và tận tình giúp đỡ tôi trong suốt quá trình học tập, nghiên cứu và hoàn thành luận án này.

Đặc biệt tôi xin bày tỏ lòng biết ơn sâu sắc đến TS. Nguyễn Văn Toàn - Viện trưởng Viện Nghiên cứu Quy hoạch Nông nghiệp, Nông thôn và GS.TS. Đặng Văn Minh - Phó Giám đốc Đại học Thái Nguyên, là những Thầy hướng dẫn khoa học cho đề tài luận án, đã có định hướng về nội dung, phương pháp giải quyết vấn đề trong suốt quá trình thực hiện và hoàn thành luận án này.

Tôi cũng xin được bày tỏ lời cảm ơn chân thành đến Ban giám đốc Sở Tài Nguyên và Môi trường, Chi cục Quản lý Đất đai tỉnh Tuyên Quang đã tạo điều kiện về thời gian để tôi hoàn thành luận án, Cảm ơn Ủy ban nhân dân huyện Hàm Yên, Ủy ban nhân dân huyện Chiêm Hoá, các Phòng Ban chuyên môn của 2 huyện và các xã nằm trong vùng cam Hàm Yên đã tạo thuận lợi cho tôi trong quá trình điều tra, thu thập số liệu, tài liệu và thực hiện các nghiên cứu mô hình điểm của đề tài luận án.

Cuối cùng tôi xin cảm ơn bạn bè và những người thân đã luôn động viên, khích lệ và tạo mọi điều kiện cả về vật chất để tôi hoàn thành luận án này.

Thái Nguyên, tháng 5 năm 2018

Tác giả luận án

Đặng Minh Tôn

MỤC LỤC

LỜI CAM ĐOAN	i
LỜI CẢM ƠN	ii
MỤC LỤC.....	iii
DANH MỤC TỪ VIẾT TẮT.....	vi
DANH MỤC BẢNG.....	viii
DANH MỤC HÌNH	xii
MỞ ĐẦU	1
1. Tính cấp thiết của đề tài	1
2. Mục tiêu.....	2
3. Đối tượng, phạm vi nghiên cứu	3
4. Ý nghĩa khoa học và thực tiễn.....	3
5. Đóng góp mới của Luận án	3
CHƯƠNG 1. TỔNG QUAN TÀI LIỆU NGHIÊN CỨU	4
1.1. Cơ sở lý luận về đánh giá đất đai, sử dụng đất nông nghiệp hiệu quả và sản xuất nông sản hàng hoá.....	4
1.1.1. Một số khái niệm về đất, đất đai, đánh giá đất.....	4
1.1.2. Các phương pháp đánh giá, phân hạng đất đai trên thế giới và trong nước	5
1.1.3. Một số vấn đề lý luận về sử dụng đất nông nghiệp hiệu quả bền vững và tiêu chí đánh giá tính hiệu quả bền vững của sử dụng đất nông nghiệp trên thế giới và Việt Nam.....	11
1.1.4. Một số lý luận về sản xuất nông sản hàng hoá ở trong và ngoài nước	15
1.2. Hiện trạng sử dụng đất trồng cam và yêu cầu về đất đai của cây cam trên thế giới và Việt Nam.....	19
1.2.1. Hiện trạng sử dụng đất trồng cam trên thế giới và Việt Nam.....	19
1.2.2. Hiện trạng sử dụng đất trồng cam ở Việt Nam	21
1.2.3. Những nghiên cứu về yêu cầu đất đai của cây cam trên thế giới và Việt Nam.....	23
1.3. Những nghiên cứu ứng dụng phương pháp đánh giá đất của FAO phục vụ sản xuất cam theo hướng hàng hoá tại Việt Nam	26
1.4. Những nghiên cứu về đất và đánh giá đất phục vụ phát triển sản xuất cam hàng hoá trên địa bàn tỉnh Tuyên Quang.....	32

1.5. Những nhận xét rút ra từ tổng quan các vấn đề nghiên cứu đã có và vấn đề cần nghiên cứu.....	35
CHƯƠNG 2. NỘI DUNG VÀ PHƯƠNG PHÁP NGHIÊN CỨU	37
2.1. Nội dung nghiên cứu	37
2.1.1. Điều kiện tự nhiên, kinh tế xã hội có liên quan đến sử dụng đất trồng cam theo hướng sản xuất hàng hoá trên địa bàn huyện Hàm Yên	37
2.1.2. Đánh giá hiện trạng và hiệu quả sử dụng đất trồng cam, các loại sử dụng đất có khả năng chuyển đổi sang trồng cam	37
2.1.3. Đánh giá khả năng thích hợp của đất đai với cây cam trên địa bàn vùng Hàm Yên	37
2.1.4. Kết quả đánh giá mô hình sử dụng đất trồng cam có mức độ thích hợp đất đai khác nhau tại vùng Hàm Yên, tỉnh Tuyên Quang	37
2.1.5. Đề xuất phát triển cam theo hướng hàng hoá đến năm 2030 và giải pháp phát triển trên địa bàn vùng Hàm Yên	38
2.2. Phương pháp nghiên cứu.....	38
2.2.1. Phương pháp thu thập số liệu, tài liệu thứ cấp	38
2.2.2. Phương pháp thu thập số liệu sơ cấp.....	38
2.2.3. Phương pháp đánh giá hiệu quả sử dụng đất.....	39
2.2.4. Phương pháp xây dựng các bản đồ đơn tính phục vụ xây dựng bản đồ đơn vị đất đai và phân hạng mức độ thích hợp của đất đai với cây cam	43
2.2.5. Phương pháp theo dõi mô hình	46
CHƯƠNG 3. KẾT QUẢ NGHIÊN CỨU VÀ THẢO LUẬN	47
3.1. Điều kiện tự nhiên, kinh tế xã hội có liên quan đến sử dụng đất trồng cam theo hướng sản xuất hàng hoá trên địa bàn huyện Hàm Yên.....	47
3.1.1. Điều kiện tự nhiên	47
3.1.2. Thực trạng phát triển kinh tế - xã hội.....	53
3.1.3. Nhận xét chung.....	60
3.2. Đánh giá hiện trạng và hiệu quả sử dụng đất trồng cam, các loại sử dụng đất có khả năng chuyển đổi sang trồng cam	61
3.2.1. Hiện trạng sử dụng đất trồng cam và các loại sử dụng đất có khả năng chuyển đổi sang trồng cam.....	61
3.2.2. Hiệu quả của sử dụng đất trồng cam và các LUT có khả năng chuyển đổi sang trồng cam	66

3.2.3. Một số tồn tại và khó khăn trong sản xuất cam theo hướng hàng hoá trên địa bàn vùng Hàm Yên.....	85
3.2.4. Nhận xét chung.....	97
3.3. Đánh giá khả năng thích hợp của đất đai với cây cam trên địa bàn vùng Hàm Yên.....	98
3.3.1. Các nhóm đất, loại đất chính, phân bố và tính chất	98
3.3.2. Xây dựng bản đồ đơn vị đất đai	104
3.3.3. Phân hạng khả năng thích hợp của đất đai với trồng cam trên địa bàn vùng Hàm Yên	113
3.3.4. Nhận xét chung	119
3.4. Kết quả đánh giá mô hình sử dụng đất trồng cam có mức độ thích hợp đất đai khác nhau tại vùng Hàm Yên, tỉnh Tuyên Quang	120
3.4.1. Mô hình trồng cam trên đất rất thích hợp của nhà ông Lộc Văn Nhém, thôn 2 Thuộc Thượng, xã Tân Thành, huyện Hàm Yên	120
3.4.2. Mô hình trồng cam trên đất thích hợp nhà ông Vũ Văn Thành thôn 4 xã Bằng Cốc, huyện Hàm Yên.....	123
3.4.3. Mô hình trồng cam trên đất ít thích hợp của ông Bàn Thái Dương, xã Minh Hương, Hàm Yên.....	127
3.4.4. Nhận xét chung	130
3.5. Đề xuất phát triển cam theo hướng hàng hoá đến năm 2030 và giải pháp phát triển trên địa bàn vùng Hàm Yên	130
3.5.1. Đề xuất phát triển cam theo hướng hàng hoá đến năm 2030.....	130
3.5.2. Một số giải pháp nâng cao hiệu quả sử dụng đất trồng cam theo hướng sản xuất hàng hoá	135
KẾT LUẬN VÀ KIẾN NGHỊ	144
1. Kết luận	144
2. Kiến nghị	146
DANH MỤC CÔNG TRÌNH ĐÃ CÔNG BỐ CÓ LIÊN QUAN ĐẾN LUẬN ÁN.....	147
TÀI LIỆU THAM KHẢO	148
PHỤ LỤC	

DANH MỤC TỪ VIẾT TẮT

AHP	Analytic hierarchy process - Phương pháp phân tích thứ bậc
BTNMT	Bộ Tài nguyên và Môi trường
BVTV	Bảo vệ thực vật
CHN	Đất cây hàng năm
CLĐ	Công lao động
CLN	Đất cây lâu năm
CPTG	Chi phí trung gian
ĐBSCL	Đồng bằng sông Cửu Long
ĐBSH	Đồng bằng sông Hồng
DTĐ	Diện tích đất
DTTN	Diện tích tự nhiên
ĐVĐĐ	Đơn vị đất đai
DVP	Dịch vụ phí
FAO	Tổ chức lương thực và nông nghiệp Liên hiệp quốc
GCNQSD	Giấy chứng nhận quyền sử dụng
GIS	Hệ thống thông tin địa lý
GTGT	Giá trị gia tăng
GTGT	Giá trị gia tăng
GTNC	Giá trị ngày công
GTSP	Giá trị sản phẩm
GTSX	Giá trị sản xuất
HQĐV	Hiệu quả đồng vốn
HQKT	Hiệu quả kinh tế
HQMT	Hiệu quả môi trường
HQTH	Hiệu quả tổng hợp
HQXH	Hiệu quả xã hội
HTX	Hợp tác xã
KC	Khuyến cáo
KTCB	Kiến thiết cơ bản

LĐ	Lao động
MCE	Multi Criteria Evaluation - Phương pháp đánh giá đa chỉ tiêu
NKH	Đất nông nghiệp khác
NN	Nông nghiệp
NN&PTNT	Nông nghiệp và Phát triển nông thôn
QCVN	Quy chuẩn Việt Nam
RSX	Đất rừng sản xuất
SXNN	Sản xuất nông nghiệp
TCVN	Tiêu chuẩn Việt Nam
TDMNBB	Trung du miền núi Bắc bộ
TKNN	Thiết kế nông nghiệp
TNHH	Thu nhập hỗn hợp
TPHCM	Thành phố Hồ Chí Minh
UBND	Ủy ban nhân dân
VC	Chi phí vật chất

DANH MỤC BẢNG

Bảng 1.1.	Diện tích đất sử dụng đất và kết quả sản xuất cam của thế giới và châu lục giai đoạn 2005-2013	20
Bảng 1.2.	Khối lượng, Kim ngạch xuất khẩu cam của thế giới và các châu lục giai đoạn 2005-2013	21
Bảng 1.3.	Thông kê diện tích đất trồng cam, quýt, năng suất, sản lượng ở Việt Nam giai đoạn 2010 - 2015	22
Bảng 1.4.	Yêu cầu về khí hậu và ngưỡng phân cấp theo mức độ thích hợp của cây cam.....	24
Bảng 1.5.	Yêu cầu về đặc tính vật lý, mảnh vụn thô, độ sâu tầng đất và độ phì theo mức độ thích hợp của cây cam	25
Bảng 2.1.	Phân cấp đánh giá chỉ tiêu hiệu quả kinh tế của các kiểu sử dụng đất trên địa bàn vùng cam Hàm Yên	40
Bảng 2.2.	Phân cấp đánh giá hiệu quả xã hội của sản xuất cam vùng cam huyện Hàm Yên	41
Bảng 2.3.	Phân cấp đánh giá hiệu quả môi trường trồng cam vùng Hàm Yên.....	42
Bảng 3.1.	Tình hình biến động dân số qua một số năm.....	56
Bảng 3.2.	Một số chỉ tiêu so sánh về dân số của vùng cam Hàm Yên	57
Bảng 3.3.	Tình hình lao động, việc làm và thu nhập và việc làm tại vùng nghiên cứu.....	58
Bảng 3.4.	Hiện trạng sử dụng đất vùng cam Hàm Yên	61
Bảng 3.5.	Hiện trạng, biến động sử dụng đất trồng cam và kết quả sản xuất giai đoạn 2005- 2015	62
Bảng 3.6.	Hiện trạng sử dụng đất trồng cam và các loại, kiểu sử dụng đất có khả năng chuyển đổi sang trồng cam trên địa bàn vùng Hàm Yên năm 2015.....	65
Bảng 3.7.	Kết quả tổng hợp ý kiến của chuyên gia đánh giá mức độ quan trọng của từng chỉ tiêu trong nhóm tiêu chí hiệu quả kinh tế.....	67
Bảng 3.8.	Ma trận so sánh tổng hợp đối với các chỉ tiêu về hiệu quả kinh tế và trọng số của các chỉ tiêu.....	67